

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi

Volume: 40, Winter-2018, p. (52-63)

ISSN: 1308-6200 DOI Number: 10.17498/kdeniz.453054

Research Article

Received: August 13, 2018

Accepted: August 15, 2018

This article was checked by iThenticate.

ŞANLIURFA İLİ NEOLİTİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI, 2018

NEOLITHIC PERIOD SURVEY OF ŞANLIURFA PROVINCE, 2018

ИССЛЕДОВАНИЕ НЕОЛИТИЧЕСКОГО ПЕРИОДА ПОВЕРХНОСТИ

В ШАНЛЫУРФЕ В 2018 ГОДУ

Bahattin ÇELİK*

ÖZ

Şanlıurfa Merkez ilçesi sınırları içerisinde 2013 yılından bu yana Neolitik dönem ve öncesi ile ilgili yüzey araştırması yapılmaktadır. Yüzey araştırmalarına 2018 yılında da devam edilmiş, Neolitik dönem ve diğer dönemlere ait yerler ve tuzak alanları tespit edilmiştir. 2018 yılı araştırmalarımız, genel olarak Şanlıurfa'nın güneydoğusunda, yaklaşık 50 km ile 100 km mesafelerde bulunan Tektek Dağları bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bölge, kayalık bir bölge olup daha çok yüksek platoların yer aldığı bir bölgedir. Önceleri yabani fıstık ağaçlarının bol miktarda bulunduğu Tektek Dağları bölgesinde, şu anda çok nadir de olsa geçmiş dönemlerde yoğun olarak ceylan popülasyonu bulunmaktaydı. Bu nedenle, prehistorik dönemlerden itibaren bölgede çok yoğun bir iskan söz konusu olmuştur. Özellikle, Neolitik dönem ve sonrasında bu yoğun iskan kendisini yamaç yerleşimleri ile göstermektedir. Yapılan çalışmalarda, bölgede 2013 yılından bu yana 50 yamaç yerleşimi tespit edilmiştir. İlk kez Neolitik dönemde yapılmış olduğu ve daha sonraki dönemlerde de kullanıldığını düşündüğümüz tuzak alanları, 2018 yılı araştırmalarımızın ana konusunu oluşturmuştur. 2018 yılında yapılan araştırmalar sonucunda 16 tuzak alanı tespit edilmiştir. Tuzak alanlarının bazıları, Karahan Tepe Neolitik merkezinin kuzeybatısında, doğusunda ve güneyinde de bulunmuştur. Bazıları ise Harbetsuvan Tepesi Neolitik merkezinin kuzeydoğusunda tespit edilmiştir. Bunun dışında 2018 yılında Geç Roma dönemine ait pek çok yerleşim de tespit edilmiştir. 2018 yılı araştırmalarımız Neolitik merkezler ile tuzak alanları arasındaki ilişkileri bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Neolitik Dönem, Tuzak Alanları, Yamaç Yerleşimleri, Karahan Tepe, Harbetsuvan Tepesi, Tektek Dağları, Tunç Çağı.

ABSTRACT

Since 2013, survey has been carried out within the boundaries of Şanlıurfa Central District on the Neolithic period and before. Surveys were continued in 2018, and Neolithic

* ORCID: 0000-0001-8386-0062 Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 75000-ARDAHAN. bahattincelik@ardahan.edu.tr

and other period sites and trap areas were identified. In 2018 our researches were carried out in the Tektek Mountains region, which is located approximately 50 km to 100 km away from the southeast of Şanlıurfa. This is mostly a rocky region and has very high plateaus. In the Tektek Mountains region, wild peanut trees were abundant in the beginning and there were very rarely a large number of gazelle populations in the past. Because of this, from the prehistoric periods to today there has been a very intense settling. Especially, during the Neolithic period and afterwards, this dense settling represents itself with slope settlements. According to the researches, 50 slope settlements have been identified in the region since 2013. The trap areas, which we think they were first made in the Neolithic period and continued to have been used in the later periods, constituted the main theme of our research during 2018. As a result of the researches of 2018, 16 trap areas were identified. Some of the trap areas were found on the north-western, eastern and southern sides of the Karahan Tepe Neolithic Center. Some of them were found in the north-east of the Harbetsuvan Tepesi Neolithic Center. In addition to this, many Late Roman settlements have been identified in 2018. Our research in 2018 once again showed the relationship between the Neolithic centers and the trap areas.

Keywords: Şanlıurfa, Neolithic Period, Trap Areas, Slope Settlements, Karahan Tepe, Harbetsuvan Tepesi, Tektek Mountains, Bronze Age.

АННОТАЦИЯ

На границах Центрального района Шанлыурфы проводятся исследования поверхности до и после неолитического периода с 2013 года и по настоящее время. В результате поверхностных исследований, которые были продолжены в 2018 году, были обнаружены скрытые места и районы, относящиеся к неолитическому и другим периодам. В целом, в 2018 году наши исследования, проводились в регионе Тектекских гор, которые расположены примерно в 50 - 100 км от юго-востока Шанлыурфы. Это место представляет собой область с высоким скалистым плато. В регионе Тектекских гор, где вначале в большом количестве обитали дикие арахисовые деревья, в настоящее время очень редко можно встретить газелей, популяция которых в прошлом периоде была большая. По этой причине с доисторических времен этот регион был очень сильно занятым местом. В частности, в период неолита и впоследствии это густо занятое поселение представляет собой склонистые места. В ходе проведенных исследований с 2013 года и по ныне на склоне было выявлено 50 поселений. Впервые в неолитический период и в более поздние периоды, так называемые скрытые области, в последующем стали основной темой нашего исследования в 2018 году. В результате исследований, проведенных в 2018 году, было выявлено 16 скрытых зон. Некоторые районы скрытых зон расположены к северу от неолита в Карахан-Тепе, так же и на юго-востоке. Некоторые из них были обнаружены на северо-востоке от неолитического центра Харбетсуван-Тепеси. В дополнение к этому, в 2018 году были определены многие поселения в позднем римском стиле. Наши исследования в 2018 году вновь показали взаимосвязь между неолитическими центрами и скрытыми зонами.

Ключевые слова: Шанлыурфа, неолитический период, площадь, поселения склонов, холм Карахан, гора Харбетсуван, горы Тектек, бронзовый век.

1- Giriş

“Şanlıurfa İli, Merkez İlçesi, Neolitik Çağ ve Öncesi” (Proje Numarası: YA016301, 2018) adlı yüzey araştırması projesi çalışmalarında, başlangıç olarak merkez ilçenin en

uzak yeri olan *Tektek Dağları* bölgesinde, 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında olduğu gibi 2018 yılında da araştırmalara devam edilmiştir. Bölgenin, yüksek tepeleri ve geçit vermeyen dar vadileri olması sebebiyle çok zorlu bir araştırma dönemi olmasına rağmen bölgede Neolitik Dönemden itibaren kullanıldığını düşündüğümüz tuzak alanları ve yamaç yerleşimleri tespit edilmiştir¹.

2018 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında, Şanlıurfa'nın doğusunda yaklaşık 50 km ile 100 km değişen mesafelerde yer alan *Tektek Dağları*'nın güney ve doğu kesimleri sistematik olarak incelenmiştir. Tespit edilen tüm yerlerin konumları, boyutları ve nitelikleri belirlenmiş, dört yönden fotoğraflanarak, yüzeyde görülen mimari öğeler ile tahribat alanları anıt fişlerine işlenerek detaylı bir şekilde belgelenmiştir.

Yüzey Araştırma alanlarında yüzeyde tespit edilen küçük buluntular temizlenmiş ve fotoğraflanmıştır. Daha sonra bu buluntular ören yerinde bırakılmıştır. Yüzey araştırmasında, envanterlik ve etütlük değere sahip olmayan seramik ve çakmaktaşı parçaları yıkandıktan ve kurutulduktan sonra kesit, hamur renkleri ve mal gruplarına göre dönemleri tespit edilerek araştırma için özel olarak hazırlanmış kartlara notları tutularak tasnif edilmiştir. Ele geçen çakmaktaşı ve seramik değerlendirmelerine göre yerleşimlerdeki tabakalanma ortaya konulabilmiştir. Buluntuların kesit ve tipolojilerinden yola çıkılarak İslami Dönem'den başlayıp Erken Bizans, Roma, Demir Çağı, Tunç Çağı, Kalkolitik, Neolitik ve Paleolitik Çağ'a kadar uzanan oldukça geniş bir dönemi içine alan yerleşmeler tespit edilmiştir.

Yüzey Araştırmasında, Neolitik Çağ ve öncesine tarihlenen yerleşim yerlerinin bulunduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Ancak araştırma sahasında yeni tespit edilen ve tescilli yapılmamış geç dönemlere ait yerler de bu çalışmada incelenmiştir. Bu yerleşimlerin de GPS'leri alınıp alanları hesaplanmış ve tescil fişleri doldurulmuştur. Fişlere eklenen ve fotoğrafları çekilen tüm yerleşimlere ait veriler bilgisayar ortamına girilerek harita üzerinde yerlerinin tespit edilip ayrı ayrı dosyalanması gerçekleştirilmiştir.

Şanlıurfa merkez ilçesinde yapılan yüzey araştırmasında, ilk olarak kentin doğusunda yer alan *Tektek Dağları* içerisinde bulunan köylerde gezilerek en eski dönemlerden itibaren kullanılmış açık hava istasyonları, yamaç yerleşimleri, mağaralar, höyükler araştırılmıştır (Harita 1). *Tektek Dağları* bölgesindeki alanlarda bulunan söz konusu köy ve mezralardaki arkeolojik alanlar sırasıyla; Karahisar Köyü Güneybatı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.1, Resim 1), Karahisar Köyü Harbetsuvan Tepesi Batı Mevkii Kayaaltı Sığınağı (Harita 1.2, Resim 2), Karahisar Köyü Minzile Bozey Yamaç Yerleşimi (Harita 1.3, Resim 3), Karahisar Köyü Minzile İsmail Yamaç Yerleşimi (Harita 1.4, Resim 4), Karahisar Köyü Ulban Batı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.5), Karahisar Köyü Ulban Güney Mevkii Yamaç Yerleşimi (Harita 1.6, Resim 5), Karahisar Köyü Ulban Kuzey Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.7), Karahisar Köyü Ulban Kuzeydoğu Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.8, Resim 6), Karahisar Köyü Ulban Mevkii Kayaaltı Sığınağı (Harita 1.9, Resim 7), Keçli Tepe Höyük (Harita 1.10, Resim 8), Keçli Tepe Yapılı Mağara Önü (Harita 1.11), Senemağara Kuzey Mevkii Su Sarnıçları (Harita 1.12), Senemağara Yapı Kitabesi (Harita

¹ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile gerçekleştirilen yüzey araştırması, Ardahan Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün öğretim elemanı Arş. Gör. Yavuz Yeğin, Arş. Gör. Oğuz Aras, Harran Üniversitesi öğretim elemanları Dr. Öğrt. Üyesi Mustafa Güler, Gül Güler, Yusuf Albayrak, Arş. Gör. Süheyla İrem Mutlu, Semih Mutlu ve Arkeolog Vedat Hurma ve Naime Alkış'ın katılımları ile yapılmıştır. 15 öğrencinin katılımıyla yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Bakanlık temsilcisi Ahmet Yavuzkır eşliğinde 16.07.2018 tarihinde başlatılan ve 31.07.2018 tarihinde sona erdirilen yüzey araştırması toplam 16 gün sürmüştür.

1.13), Betik Köyü Batı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.14), Aşağı Halime Güneybatı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.15), Aşağı Yazıcı Güneydoğu Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.16), Yukarı Halime Kuzey Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.17), Kapaklı Köyü Eski Çoban Deresi Mevkii Taş Yapısı (Harita 1.18), Kapaklı Köyü Kasrı (Harita 1.19), Küçük Sütlüce Cel Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.20), Uluhan Höyük (Harita 1.21), Yıgınlı (Tılbeşemo) Doğu Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.22), Yıgınlı Güney Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.23), Yolbaşı Sıluba Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.24), Yukarı Koçlu Doğu Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.25), Yukarı Koçlu Kuzeybatı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.26), Yukarı Koçlu Kuzeydoğu Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.27), Yukarı Yazıcı Batı Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.28) ve Zakzuk Köyü Mehserre Mevkii Tuzak Alanı (Harita 1.29) isimli yerler incelenmiştir. Bölgede yer alan yüksek dağların, derin ve dar vadilerin olması sebebiyle taşıma aracının ulaşamadığı yerlere yaya olarak gidilmiştir. Bu bölgede yer alan köylerde tespit edilen yamaç yerleşimleri, höyükler araştırılmış, söz konusu bölgelere yakın bazı dağ geçitlerinin çevresi de incelenmiştir. Buralarda da höyükler, yamaç yerleşimleri ve yabani hayvanları avlamak için yapılmış tuzak alanları tespit edilmiştir.

Şanlıurfa Merkez ilçede gerçekleştirilen Neolitik Çağ ve Öncesi Yüzey Araştırması sonucunda tespit edilen höyükler, yamaç yerleşimleri ve tuzak alanları detaylıca araştırılıp malzemeleri değerlendirilip, GPS ile koordinatları ve ölçüleri alınmıştır. Özellikle çakmaktaşı ve obsidyen buluntuların yoğun olduğu yerleşimlerde daha yoğun bir çalışma yapılmıştır. Bazı sitlerin kaçak kazılar nedeniyle tehlike altında oldukları, eğer bir an önce tedbir alınmaz ve buralarda kurtarma kazıları yapılmaz ise bunların da çok yakın zamanda kültür tabakaları ile birlikte tümüyle yok olacakları sonucuna varılmıştır. Ayrıca tuzak alanlarının çoğunun tarım alanına dönüştürüldüğü, taşlarının alındığı gözlenmiştir. 2018 yılında yapılan araştırma sonucu tespit edilen buluntu yerleri aşağıda belirtilmiştir.

2- 2018 Yılında Tespit Edilen Arkeolojik Alanlar:

2.1- Karahisar Köyü Güneybatı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda ve Tektek Dağlarının içinde yer alan Karahisar Köyü'nün 300 m güneybatısında bulunan bir tuzak alanı tespit edilmiştir (Harita 1.1, Resim 1). Bu tuzak alanı, taşların balık pulu tarzında ard arada dizilmesi ile oluşturulmuş büyük bir alandır. Harbetsuvan Tepesi'nin 500 m doğusunda bulunur. Ele geçen küçük buluntular buranın, Neolitik dönemde kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

2.2- Karahisar Köyü Harbetsuvan Tepesi Batı Mevkii Kayaaltı Sığınağı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda yer alan Karahisar Köyü'nün 2 km güneydoğusunda bulunan bir kayaaltı sığınağıdır. Harbetsuvan Tepesi'nin 100 m batısında bulunur (Harita 1.2, Resim 2). Kayaaltı sığınağı dairesel planlı olup içinde 4 adet bozulmuş durumda arkosolium bulunmaktadır. Sığınağın ön tarafında kültür toprağı bulunmaktadır. Yapılan incelemelerde geç Roma ve erken Bizans dönemine ait buluntulara rastlanmıştır.

2.3- Karahisar Köyü Mınzile Bozey Yamaç Yerleşimi

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda, Karahisar Köyü'nün 5 km doğusunda yer alır. Yamaç yerleşimi, batıya bakar şekilde sırtını bir kayalık tepeye vermiş konumdadır. Üzerinde hayvan ağılları yer almaktadır. Yapılan incelemelerde, Neolitik döneme ait çakmaktaşı ve obsidyenden yapılmış buluntulara, Erken Tunç, Roma ve Bizans dönemlerine ait seramiklerine rastlanmıştır (Harita 1.3, Resim 3).

2.4- Karahisar Köyü Mınzile İsmail Yamaç Yerleşimi

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 6 km doğusunda yer alır (Harita 1.4, Resim 4). Yamaç yerleşimi sırtını kayalık bir tepeye vermiş yüzü batıya bakan bir konumdadır. Üzerinde duvar kalıntılarına ait izler tespit edilmiştir. Yapılan

incelemelerde, Neolitik, Tunç Çağı, Hellenistik, Roma ve Bizans dönemine ait buluntular gözlenmiştir.

2.5- Karahisar Köyü Ulban Batı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 1 km doğusunda yer alır (Harita 1.5) Duvarları iki sıralı balık pulu şeklinde taşlarla dizilidir. Batı bölümü açıktır. Burada yapılan incelemeler sonucunda Neolitik döneme ait çakmaktaşıdan ve obsidyenden dilgi ve yonga parçalarına ve yakın zamana ait yeşil sırlı seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.6- Karahisar Köyü Ulban Güney Mevkii Yamaç Yerleşimi

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 1,5 km doğusunda yer alır. Yamaç yerleşimi, sırtını kayalık bir platoya dayamış batıya doğru bakan bir yerdir. Burada yapılan incelemeler sonucunda, Neolitik döneme ait çakmaktaşıdan kazıyıcılara, dilgi ve yonga parçalarına, saman katkılı seramik parçalarına rastlanmıştır (Harita 1.6, Resim 5).

2.7- Karahisar Köyü Ulban Kuzey Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 2 km doğusunda yer alır (Harita 1.7). Karahisar ve Sarpdere köyleri arasındadır. Duvarları tek sıralı balık pulu şeklinde taşlarla dizilidir. Güney bölümü açıktır. Tuzak alanlarının duvarları için yassı taşların çıkartıldığı taş ocakları tespit edilmiştir. Burada yapılan incelemeler sonucunda, Neolitik döneme ait çakmaktaşıdan ve obsidyenden dilgi ve yonga parçalarına ve geç Roma dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.8- Karahisar Köyü Ulban Kuzeydoğu Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 1km doğusunda yer alır (Harita 1.8, Resim 6). Ulban Kayaaltı Sığınağı'nın 200 m kuzeydoğusundadır. Sarpdere Köyü Batı Mevkii Tuzak Alanı ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Sarpdere tuzak alanının kuzeybatısında yer alır. Tuzak alanlarının duvarları balık pulu şeklinde yassı taşların dizilmesi ile oluşturulmuştur.

2.9- Karahisar Ulban Mevkii Kayaaltı Sığınağı

Şanlıurfa'nın 53 km güneydoğusunda bulunan Karahisar köyünün 1km doğusunda yer alır (Harita 1.9, Resim 7). Ulban kayaaltı sığınağı, kuzeye bakan bir ana kayanın yamacında yer almaktadır. Ön bölümünde oldukça kalın kültür toprağı bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde, Neolitik döneme ait ok uçları, kazıyıcılar, obsidyenden dilgi parçaları, Roma ve Bizans dönemine ait seramik parçaları tespit edilmiştir.

2.10- Keçli Tepe Höyüğü

Şanlıurfa'nın 45 km doğusunda bulunan Keçli köyünün 200 m kuzeybatısında yer alan kayalık bir tepenin üstündedir (Harita 1.10, Resim 8). Höyük üzerinde apsisli yarım daire şeklinde bir yapı kalıntısının temeli yer almaktadır. Ayrıca eski bir köy mezarlığı da bulunmaktadır. Yapılan incelemelerde Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı, Roma ve Bizans dönemi seramiklere rastlanmıştır.

2.11- Keçli Tepe Yapılı Mağara Önü

Şanlıurfa'nın 45 km doğusunda bulunan Keçli köyünün 200 m kuzeybatısında yer alır (Harita 1.11). Yapılı mağaranın iki girişi vardır. İçinde küçük nişler ve arkosoliumlar yer alır. Mağaranın önünde yer alan kültür toprağında, Neolitik döneme ait ok uçlarına, kazıyıcılara, geç Roma ve erken Bizans dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.12- Senemağara Kuzey Mevkii Su Sarnıçları

Şanlıurfa'nın 55 km doğusunda bulunan Senemağara köyünün 1,5 km kuzeyinde yer alır (Harita 1.12). Bir kayalık tepe sırasının üzerinde ve kuzey yamacında yer alan sarnıçlar, bazıları armut tipli, bazıları ise doğal kaya sığınağı şeklindedir. İçi sıvalıdır. Bu

sarnıçların içine yağmur sularının dolmasını sağlayan su yolları, taşların sıralı bir şekilde dizilmesi ile yapılmıştır. Tepe üzerinde bulunan tümülüslerden anlaşıldığı kadarıyla bu sarnıçlar Roma veya Bizans dönemine ait olmalıdır.

2.13- Senemağara Yapı Kitabesi

Şanlıurfa'nın 55 km doğusunda bulunan Senemağara köyünün içinde yer alır (Harita 1.13). 2017 yılında tespit edilen bu iki katlı taş yapının alt katındaki kapı girişinin sağ tarafındaki bir taşın üzerinde iki satır şeklinde yazılmış kitabe tespit edilmiştir (Çelik 2017a, 66, res. 16-17). Yazıt Süryanice yazılmış bir yazıttır. Kazıma tekniğiyle yapılmış olan yazıtın yanında bir haç motifi de yer almaktadır.

2.14- Betik (Güzeli) Köyü Batı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 65 km doğusunda bulunan Betik köyünün 1 km batısında bulunur (Harita 1.14). Tuzak alanı "V" şeklinde olup günümüzde "Turizm Yolu" adlı yol tarafından ikiye bölünmüş durumdadır. Taşları sırt sırta vermiş balık pulu tarzında dizilmiştir. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgi ve yongalara rastlanmıştır.

2.15- Aşağı Halime Köyü Güneybatı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 80 km güneydoğusunda bulunan Aşağı Halime köyünün 500 m güneybatısında yer alır (Harita 1.15). Tuzak alanı "V" şeklinde olup günümüzde üzerinde bir köy evi bulunmaktadır. Taşları sırt sırta vermiş balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 8 adet yuvarlak planlı mevzi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgi ve yongalara rastlanmıştır.

2.16- Aşağı Yazıcı Köyü Güneydoğu Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 75 km güneydoğusunda bulunan Aşağı Yazıcı köyünün 500 m güneydoğusunda yer alır (Harita 1.16). Tuzak alanı, daha önce 2013 yılında tespit edilmiş yamaç yerleşimlerinin kuzeyinde yer almaktadır. Taşlarının çoğu alınmıştır. Taşları sırt sırta vermiş balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 3 adet yuvarlak planlı mevzi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan yongalara rastlanmıştır.

2.17- Yukarı Halime Köyü Kuzey Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 80 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Halime köyünün 1, 5 km kuzeybatısında yer alır (Harita 1.17). Yukarı Halime ve Uluhan köyü arasında bulunmaktadır. Tuzak alanının ağız kısmı kuzeye açılmaktadır. 1982-1983 yıllarına kadar tuzak alanının duvarlarının 1-1.5 m yüksekliğinde olduğu yöre halkı tarafından ifade edilmektedir. Taşları balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 4 adet yuvarlak planlı mevzi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgi ve yongalara, Roma dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.18- Kapaklı Köyü Eski Çoban Deresi Mevkii Yapısı

Şanlıurfa'nın 45 km doğusunda bulunan Kapaklı köyünün 1,5 km güneydoğusunda bulunur (Harita 1.18). Bu yapı eski Çoban Deresi Geçidi içindeki vadide yer alır. Yapı küçük bir yapı olup taşları çok dağınık şekildedir. Muhtemelen su ile ilgili bir yapı olmalıdır. Yapının Roma dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

2.19- Kapaklı Köyü Kasrı

Şanlıurfa'nın 45 km doğusunda bulunan Kapaklı köyünün 1,5 km güneydoğusunda bulunur (Harita 1.19). Bu yapı da eski Çoban Deresi Geçidi içindeki vadide yer alır. Kuzeye bakan bir yamacın üzerine kurulmuş kare planlı bir yapıdır. Büyük taşlarla harçsız olarak yapılmıştır. Taşlardan birinin üzerinde 3 satırlık Süryanice bir yazıt tespit edilmiştir. Yapının arkasında iki adet taş ocağı bulunmaktadır. Doğudaki taş ocağının içinde bir arkosoliumlu kaya mezarı yer almaktadır. Bu yapı da muhtemelen Roma dönemine ait bir yapı olmalıdır.

2.20- Küçük Sütluce Köyü Cel Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 100 km güneydoğusunda bulunan Küçük Sütluce köyünün 500 m batısında yer alır (Harita 1.20). Tuzak alanı "V" şeklinde planlara sahiptir. Taşları balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 9 adet yuvarlak planlı mevzi bulunmaktadır. Tuzak alanının giriş kısmı batıya bakmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan yongalara rastlanmıştır.

2.21- Uluhan Höyük

Şanlıurfa'nın 80 km doğusunda bulunan Uluhan köyünün içinde yer almaktadır (Harita 1.21). Höyüğün üstünde bir su deposu yer almaktadır. Höyüğün eteklerinde yoğun bir köy yerleşimi bulunmaktadır. Höyüğün kuzeybatı eteğinde Uluhan Hanı da yer almaktadır (Çelik 2017b, 212, res.14). Yapılan incelemelerde Erken Tunç Çağı, Demir Çağı, Roma ve Bizans dönemine ait çok sayıda seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.22- Yığınlı (Tilbeşemo) Köyü Doğu Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 80 km güneydoğusunda bulunan Yığınlı köyünün 1 km doğusunda yer alır (Harita 1.22). Tuzak alanı iki bölümden oluşmaktadır. Taşları balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 6 adet yuvarlak planlı mevzisi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde Byblos tipi bir uç parçasına rastlanmıştır.

2.23- Yığınlı (Tilbeşemo) Köyü Güney Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 80 km güneydoğusunda bulunan Yığınlı köyünün 1,5 km güneyinde yer alır (Harita 1.23). Tuzak alanının taşları balık pulu tarzında dizilmiştir. Büyük bir alana sahiptir. Tuzak alanında 3 adet yuvarlak planlı mevzisi bulunmaktadır.

2.24- Yolbaşı Köyü Sıluba Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 95 km güneydoğusunda bulunan Yolbaşı köyünün 1 km doğusunda yer alır (Harita 1.24). Tuzak alanının taşları balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanı büyük bir alanı kaplamaktadır. Tuzak alanının giriş kısmı doğuya bakmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgi ve yongalara, Roma ve Bizans dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.25- Yukarı Koçlu Köyü Doğu Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 85 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Koçlu köyünün 1,5 km doğusunda yer alır (Harita 1.25). Tuzak Alanı, "Mardin Kanalı" yapıldığında kanal toprağının atım yeri olan bölgede bulunmakta olduğundan doğu alanı toprak altında kalmıştır. "V" şeklinde pek çok köşesi bulunmaktadır. Taşları balık pulu şeklinde tek sıra halinde dizilidir. Büyük bir alanı kaplamaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde Neolitik döneme ait kazıyıcılara, uç parçalarına, Roma ve Bizans dönemine ait seramik parçalarına rastlanmıştır.

2.26- Yukarı Koçlu Köyü Kuzeybatı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 85 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Koçlu köyünün 1 km kuzeybatısında yer alır (Harita 1.26). Yığınlı Köyü Doğu Mevkii Tuzak Alanı ile kuzey-güney istikametinde kesişmektedir. Tuzak alanında "V" şeklinde pek çok köşe bulunmaktadır. Taşları balık pulu şeklinde tek sıra halinde dizilidir. Büyük bir alanı kaplamaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde Neolitik döneme ait kazıyıcılara ve yongalara rastlanmıştır.

2.27- Yukarı Koçlu Köyü Kuzeydoğu Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 85 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Koçlu köyünün 1km kuzeydoğusunda yer alır (Harita 1.27). Tuzak Alanı, Hamzababa köy yolu tarafından ikiye bölünmüştür. Hamzababa köy yolunun doğusunda ise Yukarı Koçlu Doğu Mevkii Tuzak Alanı yer almaktadır. Taşları balık pulu şeklinde ikişer sıra halinde dizilidir. Büyük bir

alanı kaplamaktadır. “V” şeklinde köşeleri bulunmaktadır. 7 adet yuvarlak planlı mevziisi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde Neolitik döneme ait dilgi parçalarına, kenar kazıyıcılara, ön kazıyıcılara, rastlanmıştır. Ayrıca çakmaktaşıdan bol miktarda üretim artığı bulunmuştur.

2.28- Yukarı Yazıcı Köyü Batı Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 70 km güneydoğusunda bulunan Yukarı Yazıcı köyünün 1 km batısında yer alır (Harita 1.28). Taşları sırt sırta vermiş balık pulu tarzında dizilmiştir. Tuzak alanında 7 adet yuvarlak planlı mevzi bulunmaktadır. Yüzeyinde yapılan incelemelerde çakmaktaşıdan dilgilere, yongalara ve üretim artıklarına rastlanmıştır.

2.29- Zakzuk (Kargılı) Köyü Mevsere Mevkii Tuzak Alanı

Şanlıurfa'nın 52 km doğusunda bulunan Zakzuk köyünün 3 km güneybatısında yer almaktadır (Harita 1.29). Tuzak alanı, Zakzuk köyü ile Keçli köyü arasındaki yol nedeniyle tahrip edilmiştir. Alanından yoğun taş alınmış ve tarıma açılmıştır. Taşları balık pulu şeklinde dizilidir. Yüzeyinde yapılan incelemelerde, Çakmaktaşıdan dilgi ve yongalara ve Levallois uçlara ve orta Paleolitik döneme ait bir iki yüzeyli alete rastlanmıştır.

3- Değerlendirme ve Sonuç

Tektek Dağları'nda yapılan çalışmalarda, ağırlıklı olarak Neolitik dönem ve öncesi dönemlere ait araştırmalar yapılsa da yine de farklı dönemlere ait yeni tespit edilen arkeolojik alanlar da bu araştırma kapsamında incelenmiştir. 2018 yılında daha çok bölgeye özgü tuzak alanları üzerinde yoğunlaşmıştır. Gezilen köyler arasında belirlenen arkeolojik unsurlar üzerine genel bir değerlendirme yapılacak olursa, özellikle tespit edilen yerleşimlerin çoğunda Roma ve erken Bizans dönemi ile Neolitik dönemin yoğun olarak yer aldığı görülmektedir. 2013 yılından bu yana Tektek Dağları'nda sürdürülen çalışmalarda, bölgedeki yamaç yerleşimlerinden anlaşıldığı kadarıyla her dönemde iskânın söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Yerleşimlerde az da olsa, Kalkolitik ve Tunç Çağı seramik parçalarına rastlanmıştır. Bunun dışında ele geçen buluntular, daha çok Paleolitik ve Neolitik döneme ait, çakmaktaşı ve obsidyenden yapılmış dilgi ve yongalar ve bunlardan yapılan aletlerdir. Bir diğer unsur da, saptanan yerlerin günümüzde tarım alanı olarak kullanılmaya devam ettiği ve buna bağlı olarak yerleşimlerin yüzeyindeki mimari unsurların tahrip edilmiş olmasıdır.

2013 yılından bu yana *Tektek Dağları*'nda sürdürülen çalışmalarda, bölgeye özgü yamaç yerleşimlerinden anlaşıldığı kadarıyla her dönemde iskânın söz konusu olmadığı görülmektedir (Güler ve Çelik 2015, 4-6; Çelik 2014a, 313-316; 2016a, 410-412, Res. 1). Bunun dışında ele geçen buluntular, daha çok Neolitik döneme ait, çakmaktaşı ve obsidyenden yapılmış dilgi ve yongalar ve bunlardan yapılan aletlerden oluşmaktadır.

2018 yılında bölgede tespit edilen ve bize göre en önemli buluntular olan yabani hayvanlar için yapılmış tuzak alanlarıdır. Bu tuzak alanlarının bölgede hemen hemen her yerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Genellikle, tuzak alanları Neolitik yerleşimlere yaklaşık 2 km ile 7 km arası mesafededir (Çelik 2016b, 421-425; 2014b, 12-14, Fig. 7-8). Tuzak alanlarının etrafındaki büyük taş bloklar, köylerde yapılan yoğun müstakil ev inşaatları için kullanıldığından, tuzak alanlarının çoğu günümüze kadar sağlam bir şekilde gelememiştir.

Bu tuzak alanlarının, bölgede daha önce çok yoğun olarak bulunan yabani hayvanları avlamak için yapılmış oldukları düşünülmektedir (Çelik ve Tolon 2018, 28-36). Ancak, tuzak alanı taşlarının domino taşı gibi sıralanış şekli nedeniyle çok sağlam yapılmış olduklarından, bu tarz tuzak alanlarının başka hayvanlar için de kullanılmış olabilecekleri akla daha yakın gelmektedir. Tuzak alanlarının benzerlerine Suriye ve İsrail'de rastlanmaktadır (Holzer ve diğ. 2010, Res.1; Chamrade 2016, 386-389, Fig. 123-126, 129).

Sonuç olarak, 2018 yılında Tektek Dağları'nda, toplam 16 gün boyunca yapmış olduğumuz çalışmalar sonucunda 29 yer tespit edilmiştir. 2019 yılında izin çıkması halinde, projemizde planladığımız şekilde Tektek Dağları bölgesinde daha geniş bir alanın taranması ve Neolitik döneme ait yerleşimlerin bağlantılarının araştırılması amaçlanmaktadır.

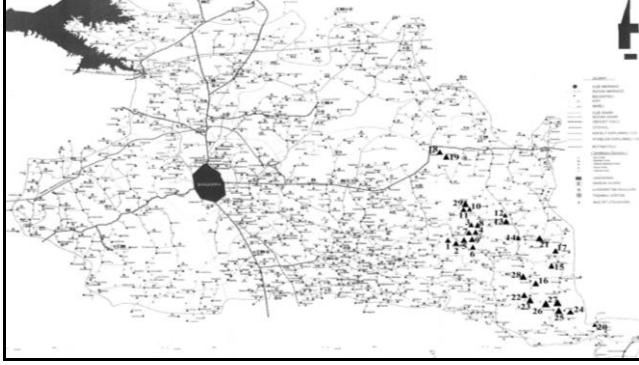
KAYNAKÇA

- CHAMBRADE, M.-L. (2016). *Dynamique spatio-temporelle et Environnement des Sites Néolithiques précéramiques de Syrie intérieure*. Archéologie et Préhistoire. Université de Franche-Comté, <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00926596v1>, Doktora Tezi.
- ÇELİK, B. (2010). "Hamzan Tepe in the Light of New Finds", *Documenta Praehistorica*, Vol.37, Ljubljana, 257–268.
- ÇELİK, B. (2014a). "Şanlıurfa İli Merkez İlçesi Neolitik Dönem ve Öncesi Yüzey Araştırması, 2013", 32. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Gaziantep 02-06 Haziran 2014, C. II*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 311-328.
- ÇELİK, B. (2014b). "Differences and Similarities Between the Settlements in Şanlıurfa Region where "T" Shaped Pillars are Discovered.", *Tüba-Ar*, Vol. 17, Ankara, 9-24.
- ÇELİK, B. (2015). "Şanlıurfa İli Yüzey Araştırması", *Belgü*, 2, Ankara, 79-99.
- ÇELİK, B. (2016a). "Şanlıurfa İli Merkez İlçesi Neolitik Dönem ve Öncesi Yüzey Araştırması, 2014", 33. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Erzurum 11-15 Mayıs 2015, C. II*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 409-426.
- ÇELİK, B. (2016b). "A small-scale cult centre in Southeast Turkey: Harbetsuvan Tepesi.", *Documenta Praehistorica*, 43, Ljubljana, 421-428.
- ÇELİK, B. (2017a). "Şanlıurfa İli Yüzey Araştırması, 2017", *Karadeniz*, Sayı 36, Ankara, 61-75.
- ÇELİK, B. (2017b). "2016 Yılı Şanlıurfa İli Merkez İlçesi Neolitik Çağ ve Öncesi Yüzey Araştırması", 35. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, Bursa 22-26 Mayıs 2017, C.I*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No. 179/1, Bursa, 203-223.
- ÇELİK, B. ve A. BİNGÖL. (2016). "Şanlıurfa Province Central District Tektek Mountains Year 2015 Surface Survey." *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Kars, Ek 1, 1-20.
- ÇELİK, B. ve K. TOLON. (2018). "Şanlıurfa'da Neolitik Dönem Tuzak Alanları." *Karadeniz*, Sayı 37, Ankara, 28-36.
- GÜLER, M. ve B. ÇELİK. (2015). "Şanlıurfa Bölgesi Neolitik Dönem Araştırmaları." *Belgü*, 1, Ankara, 1-27.
- HOLZER, A.-AVNER, A.-PORAT, N.-HORWITZ, N.K. (2010) "Desert kites in the Negev desert and northeast Sinai: Their function, chronology and ecology" *Journal of Arid Environments*, Sayı 74, 806–817.

Katkı Belirtme

Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Sayın İbrahim Halil Peltek'e, Eyyübiye Belediye Başkanı Sayın Mehmet Ekinci'ye, Peten

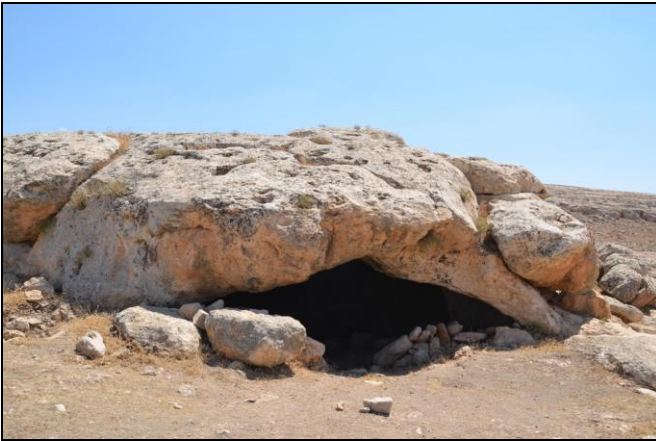
Turizm'den Sayın İffet Özgönül'e ve Dr. Mahmut Tolon'a araştırmalarımıza yaptıkları katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Harita 1. 2018 Yılı Araştırma Alanları.

Resim 1. Karahisar Köyü Güneybatı Mevkii Tuzak Alanı.

Resim 2. Karahisar Harbetsuvan Tepesi Batı Mevkii Kayaaltı Sığınağı.

Resim 3. Karahisar Mınzile Bozey Mevkii Buluntuları.

Resim 4. Karahisar Köyü Mınzile İsmail Yamağ Yerleşimi.

Resim 5. Karahisar Köyü Ulban Güney Mevkii Buluntuları.

Resim 6. Karahisar Köyü Ulban Kuzeydoğu Mevkii Tuzak Alanı.

Resim 7. Karahisar Ulban Mevkii Kayaaltı Sığınağı.

Resim 8. Keçli Tepe Höyüğü Doğudan Görünüm.